

Sygn. akt II Ca 988/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 lutego 2016 roku

Sąd Okręgowy w Szczecinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Dorota Gamrat - Kubeczak
Sędziowie:	SO Violetta Osińska SR del. Julia Ratajska (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sądowy Dorota J. Szlachta

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 16 lutego 2016 roku w S.

sprawy z powództwa G. G., W. G., A. G.

i Claudii G.

przeciwko H. C.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

na skutek apelacji wniesionej przez powodów od wyroku Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie z dnia 24 kwietnia 2015 roku, sygn. akt I C 980/13

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a. w punkcie I. ogranicza wykonalność tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w Szczecinie w dniu 22 listopada 1999 roku w sprawie o sygn. I C 1673/99 do wartości czynnej masy spadkowej po A. G. (1);

b. w punkcie II. zasądza od pozwanej H. C. na rzecz powodów G. G., W. G., A. G. i Claudii G. solidarnie kwotę 3.085 zł (trzy tysiące osiemdziesiąt pięć złotych) tytułem kosztów postępowania;

2. zasądza od pozwanej H. C. na rzecz powodów G. G., W. G., A. G. i Claudii G. solidarnie kwotę 1.868 zł (jeden tysiąc osiemset sześćdziesiąt osiem złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSO Violetta Osińska SSO Dorota Gamrat - Kubeczak SSR del. Julia Ratajska

Sygn. akt II Ca 988/15

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 kwietnia 2013 r. Sąd Rejonowy Szczecin - Centrum w Szczecinie oddalił powództwo W. G., G. G., A. M. G. i Claudii S. G. (pkt I.) i zasądził od każdego z powodów na rzecz pozwanej H. C. kwot po 604, 25 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (pkt II.).

Sąd I instancji oparł swoje rozstrzygnięcie na ustalonym w sposób następujący stanie faktycznym i wywodach prawnych:

Pomiędzy pozwaną H. C. a A. G. (1) toczył się przed Sądem Rejonowym w Szczecinie proces o zapłatę kwoty 13.345 zł wraz z odsetkami ustawowymi, pod sygn. akt I Nc 1673/99.

W dniu 22 listopada 1999 r. Sąd Rejonowy w Szczecinie uwzględnił powództwo, wydając nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, w którym zasądził na rzecz powódki H. C. od pozwanego A. G. (1) kwotę 13.345 zł wraz z odsetkami ustawowymi od kwoty 4.500 zł od dnia 28 października 1998 r. i od kwoty 8.845 zł od dnia 10 listopada 1998 r.

Na żądanie wierzyciela Sąd Rejonowy w Szczecinie nadał przedmiotowemu nakazowi zapłaty klauzulę wykonalności w dniu 8 września 2000 r.

Dysponując w/w orzeczeniem zaopatrzonym w klauzulę wykonalności wierzyciel H. C. złożyła u Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie wnioski o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, które było prowadzone pod sygn. akt KM 548/10 i zostało umorzone postanowieniem z dnia 30 czerwca 2011 r. w związku ze zgonem dłużnika A. G. (1).

Postanowieniem z dnia 21 września 2010 r. Sąd Rejonowy Szczecin - Centrum w Szczecinie, sygn. akt II Ns 1101/10, stwierdził, że spadek po A. G. (1), zmarłym w dniu 23 października 2002 r. w T., nabyli na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza - dzieci stron - powodowie w niniejszym postępowaniu - W. G., G. G., A. G. (2) i Claudia S. G., każdy w 1/4 części.

Postanowieniem z dnia 14 grudnia 2012 r. Sąd Rejonowy Szczecin - Centrum w Szczecinie w sprawie I Co 357/12 nadał klauzulę wykonalności tytułowi wykonawczemu - nakazowi zapłaty wydanemu w dniu 22 listopada 1999 r., sygn. akt I Nc 1673/99 - przeciwko powodom w niniejszej sprawie jako następcom prawnym dłużnika A. G. (1).

Na podstawie w/w tytułu wykonawczego przeciwko powodom prowadzona jest egzekucja przez Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym - Centrum w S. M. M. w sprawie KM 7/13.

Wnioskiem z dnia 27 lutego 2013 r., złożonym w dniu 1 marca 2013 r., w Sądzie Rejonowym Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie, wnioskodawcy W. G., G. G., A. G. (2) i Claudia S. G. wnieśli o sporządzenie spisu inwentarza majątku spadkowego pozostałego po zmarłym w dniu 23 października 2022 r. A. G. (1).

Postanowieniem z dnia 13 maja 2013 r., sygn. akt II Ns 799/13, Sąd Rejonowy Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie stwierdził swoją niewłaściwość w sprawie o sporządzenie spisu inwentarza po A. G. (1) i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu Szczecin - Centrum w Szczecinie jako miejscowo i rzeczowo właściwemu.

Postanowieniem z dnia 9 grudnia 2013 r., sygn. akt II Ns 2612/13, Sąd Rejonowy Szczecin - Centrum w Szczecinie postanowił sporządzić spis inwentarza po A. G. (1) zmarłym w dniu 23 października 2002 r. w S., a jego wykonanie zlecił komornikowi sądowemu przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Centrum w Szczecinie.

Wnioskiem z dnia 4 marca 2013 r., złożonym do komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie R. W., powód G. G. wniósł o sporządzenie spisu inwentarza po zmarłym G. G.. Sprawa była prowadzona pod sygnaturą akt Km 155/13.

Pismem z dnia 4 marca 2013 r. komornik sądowy R. W. zawiadomił Sąd Rejonowy Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie, IX Wydział Egzekucyjny, na podstawie § 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 października

1991 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczeniu spadku i sporządzeniu spisu inwentarza, że podjął czynności zmierzające do dokonania spisu inwentarza. Sąd otrzymał w/w zawiadomienie w dniu 8 marca 2013 r.

W dniu 5 marca 2013 r. Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie R. W. sporządził protokół spisu inwentarza po zmarłym w dniu 23 października 2012 r. A. G. (1), w którym wskazano, że stan aktywów spadku ogranicza się do nielicznych ruchomości, które spadkodawca pozostawił i które nie posiadają wartości handlowej.

Sąd spadku nie wydał postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza na podstawie § 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 października 1991 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczeniu spadku i sporządzeniu spisu inwentarza, to jest po otrzymaniu zawiadomienia o przystąpieniu przez komornika sądowego do spisu inwentarza.

Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Centrum w Szczecinie Ł. P., w sprawie z wniosku G. G., sygn. akt Km 1/15, w dniu 17 kwietnia 2015 r. sporządził protokół spisu inwentarza po zmarłym A. G. (1), w wykonaniu postanowienia Sądu Rejonowego Szczecin - Centrum w Szczecinie z dnia 9 grudnia 2013 r., sygn. akt II Ns 2612/13. W sporządzonym spisie inwentarza wskazano stan czynny spadku na kwotę 0 zł, a pasywa na kwotę 13.286 zł 43 gr.

W tych okolicznościach faktycznych Sąd Rejonowy ocenił powództwo jako bezzasadne.

Jak podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. oraz art. 840 § 1 pkt 2.

W pierwszej kolejności, Sąd I instancji wyjaśnił, że rozstrzygnięcie niniejszej sprawy sprowadzało się do oceny zagadnienia prawnego: czy niezaskarżenie postanowienia w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko spadkobiercom dłużnika - tu powodom - daje możliwość wytoczenia powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, dalej czy zażalenie na postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko spadkobiercom dłużnika i powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności są w tym przypadku środkami konkurencyjnym zwalczania tytułu wykonawczego.

W dalszej kolejności Sąd Rejonowy wskazał, iż w jego ocenie wskazana w pozwie argumentacja nie mogła doprowadzić do uwzględnienia powództwa na podstawie art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. Wyjaśnił przy tym, że dłużnikowi lub osobie trzeciej przysługują dwa rodzaje obrony przed egzekucją: obrona formalna lub merytoryczna. Obrona formalna zmierza do eliminacji naruszeń przepisów procesowych i zapewnienia zgodnego z prawem przebiegu egzekucji i jest realizowana m.in. w drodze zastosowania środków zaskarżenia przewidzianych w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym (zażalenie na postanowienie sądu o nadaniu klauzuli wykonalności, skarga na czynności komornika). Obrona merytoryczna natomiast polega na zwalczaniu zasadności lub dopuszczalności egzekucji i wyraża się w przyznaniu stronie (osobie trzeciej) uprawnienia do wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego (powództwo opozycyjne z art. 840 k.p.c. i powództwo ekscydencyjne z art. 841 k.p.c. i art. 842 k.p.c.). Dłużnik lub osoba trzecia w razie naruszenia ich praw podmiotowych wynikających z prawa materialnego nie mają prawnej możliwości domagania się ochrony tych praw od organu egzekucyjnego, gdyż ten nie może badać zasadności ani wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym, ale mogą skorzystać ze środków obrony merytorycznej, jakimi są powództwa przeciwegzekucyjne.

Sąd Rejonowy podkreślił również, że celem powództwa opozycyjnego z art. 840 k.p.c. jest pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub w części albo jego ograniczenie, co należy odróżnić od uchylecia postanowienia sądu o nadaniu klauzuli wykonalności. Weryfikacja postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności niewątpliwie zmierza do zakwestionowania tej klauzuli, jednak może nastąpić tylko poprzez wniesienie zażalenia i z powołaniem się na uchybienia proceduralne w toku postępowania klauzulowego. Tymczasem powództwo z art. 840 k.p.c., jako środek merytorycznej obrony dłużnika, pozwala na zakwestionowanie wykonalności tytułu wykonawczego w drodze badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tym tytułem i w konsekwencji musi być oparte na przyczynach materialnoprawnych - podstawach wymienionych w pkt 1-3 omawianego przepisu. Równocześnie jednak Sąd Rejonowy podkreślił, że zgodnie z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. dłużnik może wytoczyć powództwo w celu pozbawienia

tytułu wykonawczego wykonalności, jeżeli przeczy zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, przez co w doktrynie rozumie się zaprzeczenie przez dłużnika obowiązku spełnienia na rzecz wierzyciela świadczenia objętego tytułem egzekucyjnym. Zdarzeniem, na którym oparto klauzulę wykonalności, jest tytuł egzekucyjny. W piśmiennictwie od dawna zwraca się uwagę, że należy odróżniać sytuacje, gdy tytuł egzekucyjny korzysta z powagi rzeczy osądzonej (orzeczenie sądu oraz orzeczenia zrównane z nim pod względem skutków, np. wyrok sądu polubownego) oraz gdy tytuł ten takiej cechy nie posiada. Powództwo opozycyjne oparte na omawianej podstawie, jest dopuszczalne bowiem jedynie, o ile nie występują przeszkody w postaci niedopuszczalności drogi sądowej, powagi rzeczy osądzonej lub zawisłości sporu. Dłużnik nie może w drodze tego powództwa zmierzać do wzruszenia prawomocnego rozstrzygnięcia sądu stanowiącego tytuł egzekucyjny, a jedynie może przeczyć treści innych tytułów egzekucyjnych (np. ugody sądowej, ugody zawartej przed sądem polubownym, aktu notarialnego, bankowego tytułu egzekucyjnego). Powołując się na powyższe Sąd Rejonowy wskazał, że w niniejszej sprawie powodowie nie mogli na podstawie art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. domagać się pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności, skoro tytuł egzekucyjny - tu nakaz zapłaty - chroni prawomocność materialną. Sąd I instancji zaznaczył również, że ewentualną podstawą prawną powództwa w niniejszej sprawie mógł być więc jedynie przepis art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., stwarzającego podstawę do zwalczania tytułu wykonawczego w przypadku, gdy już po powstaniu tytułu egzekucyjnego zaszły zdarzenia prowadzące do wygaśnięcia zobowiązania lub zdarzenia, wskutek których zobowiązanie nie może być egzekwowane. Powodowie dla uzasadnienia swojego roszczenia podnieśli, że Sąd Rejonowy Szczecin - Centrum w Szczecinie nadając klauzulę wykonalności nie wziął bowiem pod uwagę oczywistego faktu, iż następcy prawni A. G. (1) ponoszą odpowiedzialność tylko do wysokości czynnej spadku, co wynikało z postanowienia z dnia 21 września 2010 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym A. G. (1) przez powodów z dobrodziejstwem inwentarza. Sąd nadający klauzulę powinien był więc ograniczyć odpowiedzialność spadkobierców po A. G. (1) do wysokości czynnej spadku, co jednoznacznie wynika z art. 792 k.p.c.

Sąd I instancji rozważając zasadność twierdzeń powodów zauważył, że powodowie w niniejszym postępowaniu powołali się w konsekwencji na dwa spisy inwentarza, to jest spis inwentarza z dnia 5 marca 2013 r. i z dnia 17 kwietnia 2015 r. Wskazał, że powodowie wykorzystali dwie drogi sporządzenia spisu inwentarza, jeżeli chodzi o zainicjowanie postępowania w tym przedmiocie. Mianowicie w dniu 1 marca 2013 r. złożyli wniosek o sporządzenie spisu inwentarza do Sądu (II Ns 2612/13). Nadto w dniu 4 marca 2013 r. powód G. G. złożył osobno wniosek o sporządzenie spisu inwentarza do komornika sądowego (Km 155/13). Sąd zaznaczył jednak, że z uwagi na błędy proceduralne, w postaci braku postanowienia Sądu w przedmiocie spisu inwentarza (w trybie § 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 października 1991 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczeniu spadku i sporządzeniu spisu inwentarza) spis inwentarza z dnia 5 marca 2013 r. dokonany przez komornika nie rodzi skutków przewidzianych w art. 1032 kodeksu cywilnego. Natomiast drugi nie obarczony proceduralnymi błędami spis wykonany został dnia 17 kwietnia 2015 r. przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Centrum w Szczecinie Ł. P., w sprawie z wniosku G. G., sygn. akt Km 1/15, w wykonaniu postanowienia Sądu Rejonowego Szczecin - Centrum w Szczecinie z dnia 9 grudnia 2013 r., sygn. akt II Ns 2612/13. W przedmiotowym spisie inwentarza wskazano stan czynny spadku na kwotę 0 zł, a pasywa na kwotę 13.286 zł 43 gr. Zatem w niniejszym postępowaniu do dalszych rozważań prawnych za skuteczny mógł być przyjęty spis inwentarza sporządzony w dniu 17 kwietnia 2015 r.

Wskazując na powyższe Sąd Rejonowy wyjaśnił, że przedmiot sporu w niniejszym postępowaniu sprowadzał się do rozstrzygnięcia czy jeżeli w klauzuli wykonalności nie zamieszczono zastrzeżenia o ograniczeniu odpowiedzialności następcy prawnego do stanu czynnego spadku z uwagi na to, że spadkobierca przyjął spadek z dobrodziejstwem, to czy może on domagać się takiego ograniczenia w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Równocześnie Sąd I instancji powołując się na stanowiska doktryny i judykatury wykluczył taką możliwość. Sąd Rejonowy zaznaczył przy tym, że wyjątkowy charakter przepisów art. 840 k.p.c. przemawia za ich ścisłą wykładnią. Wyjaśnił, że w przeciwnym razie dochodziłoby do rozstrzygnięcia między stronami tej samej kwestii prawnej w kilku postępowaniach sądowych, a to byłoby trudne do pogodzenia zarówno z prawomocnością postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, jak i ze względami na sytuację wierzyciela, który pozostawałby zawsze w niepewności, czy wspomniane postanowienie uzyskało przymiot niewzruszalności, tudzież z zasadami ekonomii procesowej. Sąd I instancji podkreślił równocześnie, że ścisła wykładnia pkt 1 § 1 art. 840 k.p.c. nie koliduje z zasadą

ochrony dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym, albowiem dostateczną ochronę przed uchybieniami procesowymi sądu w postępowaniu klauzulowym zabezpieczył ustawodawca, oddając do dyspozycji dłużnika tani i prosty środek prawny, jakim jest zażalenie. Sąd Rejonowy zauważył, że w takiej sytuacji dłużnika powinny obciążać ujemne skutki zarówno niewykorzystania instytucji zaskarżenia, jak i oddalenia przez sąd rewizyjny wniesionego przezeń zażalenia. Powyższe okoliczności zaś w ocenie sądu rejonowego nie pozwalają na podzielenie poglądu, że na uzasadnienie pierwszego powództwa przeciwegzekucyjnego dłużnik może powoływać formalne braki tytułu egzekucyjnego.

Równocześnie Sąd Rejonowy zauważył, że w wyjątkowych sytuacjach dopuszcza się możliwość skutecznego wniesienia powództwa z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., w sytuacji, gdy brak jest zastrzeżenia w trybie art. 792 k.p.c. Sąd I instancji powołał się w tym względzie na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 września 1985 r. (III CZP 49/85). Równocześnie jednak wskazał, że z uwagi na odmienny stan faktyczny nie może mieć ona zastosowania w niniejszym postępowaniu. Sąd I instancji podkreślił, że opisana tam sytuacja faktyczna i prawna była wyjątkowa, bowiem spadkodawczyni złożyła oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza po nadaniu przeciwko niej klauzuli wykonalności. Wyjątkowość ta w ocenie Sądu Rejonowego charakteryzuje się tym, że przed ostatecznym skonkretyzowaniem się sytuacji prawnej powódki jako spadkobiercy-dłużnika została przeciwko niej - z mocy art. 788 § 1 i w związku z art. 779 § 2 k.p.c. - nadana klauzula wykonalności. Sąd I instancji zauważył równocześnie, że w niniejszej sprawie klauzula wykonalności przeciwko powodom jako dłużnikom została nadana po stwierdzeniu nabycia spadku przez nich z dobrodziejstwem inwentarza, a sąd nadający klauzulę przeciwko spadkobiercom jako dłużnikom zmarłego dłużnika uchybił treści art. 792 k.p.c. Sąd Rejonowy dodał również, że nic później nie zmieniło się, poza sporządzeniem ostatecznie spisu inwentarza z dnia 17 kwietnia 2015 r.

Ponadto Sąd Rejonowy podzielił w całości podgląd wyrażany przez Sąd Najwyższy, że jeżeli dłużnikowi zobowiązania, z uwagi na okoliczności faktyczne istniejące już w czasie prowadzenia sporu, a to zobowiązanie oraz zakres odpowiedzialności za nie, przysługiwała możliwość powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności w stosunku do wierzyciela, to tego rodzaju uprawnienie musi być dla niego zastrzeżone już w samym tytule egzekucyjnym, zgodnie z art. 319 k.p.c., bo z przepisu tego wynika, że jeżeli pozwany ponosi odpowiedzialność tylko z określonych przedmiotów majątkowych lub do wysokości wartości tych przedmiotów. Zastrzeżenie to odnosi się również do przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, a sąd jest obowiązany zamieścić w wyroku to zastrzeżenie z urzędu i to także wtedy, gdyby okoliczność decydująca o ograniczeniu odpowiedzialności ujawniła się lub powstała w toku postępowania apelacyjnego. Złożenie oświadczenia woli o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza przez spadkobierców dłużnika może mieć miejsce już po wydaniu orzeczenia przesądzającego kwestię odpowiedzialności dłużnika za konkretne zobowiązanie. W takim przypadku spadkobiercy dłużnika w postępowaniu klauzulowym, na podstawie art. 792 k.p.c., mogą uzyskać orzeczenie stwierdzające ograniczenie ich odpowiedzialności za zobowiązanie. Jeżeli dłużnik nie uzyskał zastrzeżenia w trybie, bądź art. 319 k.p.c., bądź art. 792 k.p.c., to na drodze powództwa opozycyjnego nie może uzyskać zmiany brzmienia tytułu wykonawczego wydanego przeciwko dłużnikowi. Sąd Rejonowy podkreślił jednakże, że powyższy pogląd odnosi się do sytuacji typowych, natomiast orzecznictwo jak i doktryna dopuszcza jednak wyjątkowo, że spadkobierca dłużnika, po nadaniu przeciwko niemu klauzuli wykonalności, po złożeniu oświadczenia woli o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, może wytoczyć powództwo z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., czy też nawet wystąpić z powództwem o ustalenie, gdy sąd orzekający w wyroku nie zamieścił wzmianki o ograniczeniu odpowiedzialności dłużnika za zobowiązanie mimo istnienia przesłanek do zamieszczenia takiej wzmianki (vide uzasadnienie wyroku z 9 września 1976 r. IV Pr 135/76 - OSNC 1977, Nr 4, poz. 80). Powołując się na powyższe Sąd Rejonowy wskazał, że w jego ocenie powodowie w niniejszym postępowaniu nie wykazali zaistnienia jakiejś sytuacji nietypowej, która uzasadniałaby jednak dopuszczenie powództwa w trybie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Powodowie jako dłużnicy, czy to z własnej winy, czy też nie (nie podnieśli w tym zakresie jakichkolwiek twierdzeń faktycznych), nie skorzystali z możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie z dnia 14 grudnia 2012 r., którym sąd nadał klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przeciwko nim jako następcom prawnym dłużnika A. G. (1).

Nadto Sąd Rejonowy wskazał, że za uwzględnieniem powództwa nie przemawia również art. 5 k.c.

O kosztach procesu Sąd Rejonowy orzekł w punkcie 2 wyroku na podstawie art. 98 k.p.c. z art. w zw. z 105 § 1 k.p.c. uznając, że powodowie jako przegrywający sprawę w całości są zobowiązani do zwrotu pozwanemu poniesionych

przez niego kosztów procesu, a wyrażających się w wynagrodzenie pełnomocnika pozwanej w osobie adwokata w wysokości 2.400 zł oraz uiszczonej opłacie skarbowej od pełnomocnictwa procesowego w wysokości 17 zł. Sąd wyjaśnił, że w niniejszej sprawie nie zachodzi przypadek solidarności, o którym mowa w art. 105 § 2 k.p.c., zatem powodowie powinni zwrócić pozwanej koszty procesu w częściach równych, tj. w kwotach po 604 zł 25 gr (4 x 604 zł 25 gr = 2.417 zł).

Apelację od powyższego orzeczenia wniosła strona powodowa zaskarżając wyrok Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi sądu I instancji apelujący zarzucili:

1. naruszenie prawa procesowego, mającego istotny wpływ na treść wyroku, a w szczególności art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez błędną jego wykładnię, a w konsekwencji jego niezastosowanie polegające na przyjęciu, że tylko w nietypowych, wyjątkowych sytuacjach powodowie jako spadkobiercy dłużnika, którzy nie uzyskali zastrzeżenia w trybie art. 792 k.p.c., mogą wytoczyć powództwo opozycyjne z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w sytuacji, gdy powodowie mogą domagać się takiego ograniczenia w drodze powództwa egzekucyjnego w trybie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w przypadku, gdy w klauzuli wykonalności nie zamieszczono zastrzeżenia o ograniczeniu odpowiedzialności następcy prawnego do stanu czynnego spadku - stanowiące uchybienie Sądu - z uwagi na fakt, iż spadkobiercy z mocy ustawy przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza,

2. naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 5 k.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, a w konsekwencji nieuwzględnienie powództwa w całości podczas, gdy prowadzenie egzekucji przeciwko powodom ponad stan czynny masy spadkowej jawi się jako nie tylko sprzeczne z przepisami prawa, ale zwłaszcza zasadami współżycia społecznego, gdyż powodowie nie mogą ponosić ujemnych konsekwencji powstałych w wyniku uchybień sądu nadającego klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercom przyjmującym spadek z mocy prawa z dobrodziejstwem inwentarza.

Mając na uwadze zarzuty apelacyjne wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości; ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji oraz zasądzenie od pozwanej solidarnie na rzecz powodów zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W uzasadnieniu apelujący wskazali, że przepis art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. nie czyni ograniczenia wystąpienia z powództwem przeciwegzekucyjnym wyłącznie do sytuacji wyjątkowych i nietypowych, lecz każdorazowo nakazuje badać istnienie zdarzenia (jakiegokolwiek) wskutek którego zdarzenie wygasło lub nie może być egzekwowane. Powołując się na powyższe wywidli, iż w ich ocenie Sąd Rejonowy przyjmując istnienie dodatkowych nie przewidzianych prawem pozytywnym przesłanek powództwa naruszył przepis art. 840 k.p.c. Dodali, że w ich ocenie w rozpoznawanej sprawie należy przyjąć, że zdarzeniem w rozumieniu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. powstałym po wydaniu tytułu egzekucyjnego i nadaniu klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu jest dokonany spis inwentarza stanu czynnego spadku po spadkodawcy A. G. (1) przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Centrum w Szczecinie w dniu 17 kwietnia 2015 r. Podkreślili, że przedmiotowy spis inwentarza masy spadkowej stwierdzający zerowy stan czynny spadku umożliwił im wykazanie, jaki rzeczywiście był stan czynnego spadku, który z mocy ustawy przyjęli z dobrodziejstwem inwentarza. Zaznaczyli, że wcześniej nie mieli takiej możliwości, gdyż nie wiedzieli dokładnie co wchodzi w skład masy spadkowej po zmarłym A. G. (3), który nie zamieszkiwał z powodami od ponad 1,5 roku. Ponadto podkreślili, że niniejsza sprawa dotyczy długów spadkowych małoletniego, który z instytucji dobrodziejstwa przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza korzysta z mocy ustawy i nie może ponosić negatywnych działań, czy też zaniechania sądu, który winien z urzędu dbać o dobro małoletnich dzieci. Ponadto zakwestionowali twierdzenia sądu I instancji, iż skoro nie wnieśli zażalenia na orzeczenie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności, to winni ponosić tego konsekwencje. Zaznaczyli, iż w ich ocenie brak wywiedzenia zażalenia nie może mieć decydującego znaczenia dla oceny zasadności powództwa przeciwegzekucyjnego w sytuacji, gdy zaistniało zdarzenie wskutek, którego zobowiązanie nie może być egzekwowane w całości, a jedynie

powinno być ograniczone do masy czynnej spadku. Dodali, że nie brali udziału w postępowaniu o nadaniu klauzuli wykonalności, a nadto nie byli wówczas reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika. Podkreślili również, że prowadzenie postępowania egzekucyjnego przeciwko powodom w powyżej przytoczonych okolicznościach ponad stan masy spadkowej jawi się jako sprzeczne z zasadami współzycia społecznego, skoro powodowie przyjęli z mocy ustawy spadek z dobrodziejstwem inwentarza (stan czynny spadku wynosi „0”), to nie mogą ponosić ujemnych konsekwencji powstałych w wyniku uchybień sądu nadającego klauzulę wykonalności. Zaznaczyli, że odpowiedzialność za uchybienie sądu nie może być przerzucane na powodów, w tym zwłaszcza na małoletniego spadkobiercę dłużnika.

W odpowiedzi na apelację strona pozwana wniosła o jej oddalenie oraz zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazała, że spadkobiercy oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza złożyli zanim sąd nadał klauzulę wykonalności i nic później się nie zmieniło. Z powyższego wywiodła, że ewentualne ujemne skutki procesowe powinny obciążać dłużników, którzy nie zaskarżyli postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności. Dodała, że w jej ocenie nie sposób podzielić zarzutu naruszenia przez Sąd I instancji prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., albowiem ewentualne ujemne skutki procesowe są następstwem zaniechania powodów. Pozwana zaznaczyła, że powodowie, jak słusznie podkreślił Sąd I instancji nie przedstawili żadnych dowodów, które stwarzałyby podstawy do przyjęcia, że w sprawie zaszły nadzwyczajne okoliczności, dla których powodowie nie wnieśli zażalenia na postanowienie w przedmiocie klauzuli wykonalności. Nadto podkreśliła, że art. 5 k.c. nie może stanowić samodzielnej podstawy prawnej roszczenia.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja w całości zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Rejonowy poczynił w niniejszej sprawie wprawdzie prawidłowe ustalenia faktyczne, które to ustalenia Sąd odwoławczy w pełni podziela i przyjmuje za własne. Nie można się jednak zgodzić z przeprowadzoną przez Sąd pierwszej instancji oceną żądania powoda w świetle przepisów prawa materialnego i z tych też względów zaskarżone orzeczenie podlegać musiało zmianie.

W pierwszej kolejności należało zauważyć, że zarówno w doktrynie, jak też i w judykaturze dominuje pogląd, iż jeżeli dłużnikowi zobowiązania, z uwagi na okoliczności faktyczne istniejące już w czasie prowadzenia sporu (zobowiązanie oraz zakres odpowiedzialności za nie), przysługiwała możliwość powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności w stosunku do wierzyciela, to tego rodzaju uprawnienie – w myśl art. 319 k.p.c. – musi być dla niego zastrzeżone już w samym tytule egzekucyjnym. Przepis ten stanowi bowiem, że jeżeli pozwany ponosi odpowiedzialność tylko z określonych przedmiotów majątkowych lub do wysokości wartości tych przedmiotów, sąd może uwzględnić powództwo zastrzegając pozwanemu prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności. Podkreślić w tym miejscu należy, że w orzecznictwie ugruntował się pogląd, iż przewidziane w cytowanym przepisie zastrzeżenie odnosi się również do przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Natomiast sąd jest obowiązany zamieścić w wyroku to zastrzeżenie z urzędu i to także wtedy, gdyby okoliczność decydująca o ograniczeniu odpowiedzialności ujawniła się lub powstała w toku postępowania apelacyjnego. Złożenie oświadczenia woli o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza przez spadkobierców dłużnika może mieć miejsce zarówno przed, jak też i po wydaniu orzeczenia przesądzającego kwestię odpowiedzialności dłużnika za konkretne zobowiązanie. Przewidując zaistnienie drugiej z tych sytuacji ustawodawca w art. 792 k.p.c. unormował możliwość uzyskania przez spadkobiercę dłużnika, orzeczenia stwierdzające ograniczenie odpowiedzialności za zobowiązanie. Godzi się zatem wskazać, że Sąd Rejonowy zasadnie wskazał, że w myśl dominującego poglądu, jeżeli dłużnik nie uzyskał zastrzeżenia w trybie art. 319 k.p.c., bądź art. 792 k.p.c., to na drodze powództwa opozycyjnego, nie jest możliwe uzyskanie przez niego zmiany brzmienia tytułu wykonawczego. Sąd I instancji powołując się na powyższy pogląd zauważył równocześnie, iż odnosi się jednak do sytuacji standardowych, typowych, albowiem zarówno orzecznictwo jak i doktryna dopuszczają wyjątkowo sytuację, w której spadkobierca dłużnika, po nadaniu przeciwko

niemu klauzuli wykonalności, po złożeniu oświadczenia woli o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, może wytoczyć powództwo z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Odnosząc się przy tym do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 września 1985 r. (III CZP 49/85 - OSNC z 1986 r., nr 7 - 8, poz. 109) Sąd Rejonowy wskazał, że zgromadzony w niniejszej sprawie materiał dowodowy nie pozwolił na uznanie zaistnienia takiej „wyjątkowej” sytuacji. Sąd I instancji wskazał przy tym, iż w cytowanej uchwale spadkodawczyni złożyła oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza po nadaniu przeciwko niej klauzuli wykonalności, zaś w niniejszej sprawie klauzula wykonalności przeciwko powodom jako dłużnikom została nadana po stwierdzeniu nabycia spadku przez nich z dobrodziejstwem inwentarza, dodając również, że w stanie faktycznym po nadaniu przedmiotowej klauzuli nie zaszły żadne zmiany, poza sporządzeniem ostatecznie spisu inwentarza z dnia 17 kwietnia 2015 r.

W ocenie Sądu Okręgowego zmiany takie właśnie zaszły, albowiem w zaistniałej w niniejszej sprawie sytuacji faktycznej zdarzeniem, wskutek którego zobowiązanie nie może być egzekwowane nie jest złożenie przez powodów oświadczenia spadkowego o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, lecz prawidłowe dokonanie spisu inwentarza stanu czynnego spadku. Wskazać w tym miejscu należy, że przepis art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. stanowi, że dłużnik może żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości, bądź w części albo ograniczenia, jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane. Powszechny jest pogląd, że użyty w tym przepisie zwrot „zdarzenie” oznacza zjawiska i stany świata zewnętrznego oraz objawy wewnętrznego życia stron, z którymi pozytywne przepisy prawa materialnego łączą wygaśnięcie zobowiązań, albo które powodują niemożność egzekwowania świadczeń wynikających z tytułu egzekucyjnego. Powołanie się w pozwie na określone zdarzenie następuje w formie zarzutów, które prowadzą do podważenia podstawy egzekucji przez wykazanie, że zobowiązanie nie istnieje lub - z przyczyn materialnoprawnych - nie może być egzekwowane. Sąd Okręgowy przyjął, że takim zdarzeniem w rozumieniu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., powstałym po wydaniu tytułu egzekucyjnego czy nadaniu klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, był dokonany spis inwentarza stanu czynnego spadku po spadkodawcy, który to spis ostatecznie przesądził, jaki był stan czynny spadku po spadkodawcy powodów i ostatecznie przesądził do jakiej wysokości powodowie odpowiadają za długi spadkowe swojego ojca. W tym względzie Sąd Odwoławczy w całości podzielił pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w uzasadnieniu do wyroku z dnia 6 grudnia 2012 r. (I ACa 337/12, LEX nr 1322045). Zauważyć należy, że powodowie – co było w sprawie bezsporne – w ostatnim okresie przed śmiercią nie utrzymywali ze zmarłym kontaktu i nie mieli wiedzy co do jego sytuacji majątkowej. Nie bez znaczenia w niniejszej sprawie pozostaje również okoliczność błędu organów, która doprowadziła do tego, iż pierwszy spis inwentarza dokonany przez komornika w 2013 r. nie rodził skutków przewidzianych w art. 1032 k.p.c. Powyższe w ocenie Sądu Okręgowego pozwala na uznanie, że nastąpiła wyżej wskazywana „wyjątkowa”. Co znaczące powodowie, którzy za pośrednictwem profesjonalnego pełnomocnika procesowego działają dopiero od 2013 r., jeszcze przed umocowaniem pełnomocnika dotknięci zostali skutkami błędów popełnionych na skutek błędu organów (nadanie klauzuli wykonalności bez wymaganego przepisami ograniczenia). Trudno zatem skutkami tychże błędów obarczać osoby, działające bez pomocy profesjonalisty, z zaufaniem do działań sądu. Te wszystkie okoliczności, zdaniem Sądu Okręgowego, przemawiają za tym, że w tej nietypowej sytuacji, dla uzgodnienia stanu prawnego wyrażonego w klauzuli wykonalności z rzeczywistą sytuacją prawną powodów jako spadkobierców spadkodawcy dłużnika, którzy przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza i odpowiadają za długi spadkowe do wysokości stanu czynnego spadku, należy powództwo uwzględnić w oparciu o przepis art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., upatrując „zdarzenia”, o którym się mówi w tym przepisie w wykazaniu przez powodów w spisie inwentarza z 2015 roku stanu czynnego spadku.

Jednocześnie Sąd Okręgowy podzielił pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 8 lipca 2005 r. (II CK 206/05, LEX nr 603855), iż możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie o nadanie klauzuli wykonalności nie wyklucza samo przez się możliwości skorzystania z powództwa przewidzianego w art. 840 k.p.c., jeżeli tylko spełnione zostały przesłanki dla wytoczenia takiego powództwa. Zaistnienia takich przesłanek natomiast sąd upatruje w spisie inwentarza z 2015 roku. Pogląd taki znajduje uzasadnienie zwłaszcza w niniejszej sprawie, kiedy to postępowanie o nadaniu klauzuli wykonalności dotknięte było błędem zaistniałym po stronie sądu. Natomiast nie reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego powodowie, po złożeniu oświadczenia o przyjęciu spadku wraz

z dobrodziejstwem inwentarza, mieli wszelkie podstawy do przyjęcia założenia, że nawet gdyby spadkodawca był dłużnikiem, to będą odpowiadać za jego zobowiązania jedynie do wysokości masy czynnej spadku.

Ponadto przekonują argumenty apelującego, że dochodzenie roszczenia zasądzonego w tytule egzekucyjnym w drodze postępowania egzekucyjnego w stosunku do powodów poza zakres ich odpowiedzialności związanych z tym, że przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza, jest nadużyciem prawa, które nie powinno być chronione (art. 5 k.c.). W tym zakresie nie sposób podzielić poglądu pozwanej jakoby przepis art. 5 k.c. nie mógł stanowić podstawy do rozstrzygnięcia niniejszego postępowania, jako nie stanowiący samodzielnej podstawy powództwa. Pogląd taki – szeroko ugruntowany i podzielany w całości przez Sąd Okręgowy – nie znajduje jednakże uzasadnienia w niniejszym postępowaniu. Swojego żądania bowiem powodowie nie oparli na art. 5 k.c. jako bezpośredniej podstawie żądań, albowiem jako podstawę wskazywali oni art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. i zaistniałe zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie nie może być aktualnie egzekwowane (por. wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 943/00, LEX nr 521921).

Z tych też powyższych względów Sąd II instancji w punkcie pierwszym orzekł na mocy art. 386 § 1 k.p.c. ograniczając wykonalność tytułu wykonawczego do wartości czynnej masy spadkowej po A. G. (4). Konsekwencją powyższego rozstrzygnięcia była zmiana w zakresie kosztów postępowania przed sądem I instancji. Na poniesione przez powodów koszty składała się opłata od pozwu w kwocie 668 zł oraz koszty zastępstwa procesowego w kwocie 2.400 zł wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł.

Ponadto w punkcie drugim rozstrzygnięto w przedmiocie kosztów postępowania apelacyjnego obciążając nimi w całości stronę pozwaną, jako przegrywającą w całości. Na poniesione przez powodów koszty składała się opłata od apelacji w kwocie 668 zł oraz koszty zastępstwa procesowego w kwocie 1.200 zł.

SSO Violetta Osińska SSO Dorota Gamrat-Kubeczek SSR del. Julia Ratajska